

**Перші кроки на шляху до створення спільноти практиків
у галузі корекційної педагогіки**

Лобода Вікторія Віталіївна

канд. пед. наук, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзії
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
Тел.: 067 2551735

Адреса: вул. Туган-Барановського, 7, Львів 79007

Ел. пошта: vita.loboda@gmail.com

Анотація

Розвиток технологій зробив значний стрибок у плані залучення осіб із психофізичними порушеннями у загальноосвітній простір, і ця тенденція ставить перед сучасними корекційними педагогами все нові завдання. У даній статті особлива увага приділяється питанню управління знаннями у сучасному інформаційному просторі та перспективному напрямку створення спільноти практиків корекційних педагогів. Вироблені рекомендації щодо вдосконалення підготовки майбутніх фахівців – корекційних педагогів з питань застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (зокрема, електронного та розподіленого навчання) при вивченні курсу «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання» з акцентом на розробку навчальних веб-ресурсів, які можуть бути у подальшому використані для підвищення ефективності роботи з особами з особливими навчальними потребами. У висновках до статті зазначені перспективи формування та розвитку такої спільноти практиків.

Ключові слова: спільнота практиків, управління знаннями, підготовка майбутніх корекційних педагогів, електронне навчання, розподілене навчання, особи з особливими потребами у навчанні, інклюзивна форма навчання, навчальні веб-ресурси.

Аннотация

Развитие технологий сделало значительный скачок в плане привлечения лиц с психофизическими нарушениями в общеобразовательное пространство, и эта тенденция ставит перед современными коррекционными педагогами все новые задачи. В данной статье особое внимание уделяется вопросу управления знаниями в современном информационном пространстве и перспективному направлению создания сообщества практиков коррекционных педагогов. Выработаны рекомендации по совершенствованию подготовки будущих специалистов – коррекционных педагогов в вопросах применения новейших информационно-коммуникационных технологий (в частности, электронного и распределенного обучения) при изучении курса «Информационные технологии и технические средства коррекционного обучения» с акцентом на разработку учебных веб-ресурсов, которые могут быть в дальнейшем использованы для повышения эффективности работы с лицами с особыми учебными потребностями. В выводах к статье указаны перспективы формирования и развития такого сообщества практиков.

Ключевые слова: сообщество практиков, управление знаниями, подготовка будущих коррекционных педагогов, электронное обучение, распределенное обучение, лица с особыми потребностями в обучении, инклюзивная форма обучения, учебные веб-ресурсы.

Abstract

Technological development has made a significant leap in terms of inclusion of people with mental and physical disorders in the general educational environment, and this trend poses new challenges in front of remedial educators. This article focuses on the issue of knowledge management in modern information space and a perspective direction of the creation of a community of practice for remedial educators. The recommendations are made

for improving the training of future professionals – remedial educators able to use new information and communication technologies (e.g. eLearning and distributed learning) while taking the course “Information Technology, Hardware and Software for Special Education” with emphasis on the development of educational web-resources that can be further used to enhance the performance of individuals with special learning needs. The conclusions of the article refer to the prospects of formation and development of such a community of practice.

Key words: community of practice, knowledge management, training of future remedial educators, eLearning, distributed learning, people with special educational needs, inclusive education, educational web-resources.

В епоху «мозаїчності» знань їх обсяг щодня швидко зростає, портали для комунікації та збереження інформації пропонують все більші обсяги збереженої інформації. В цій ситуації управління знаннями дає відповідь на питання, який чином максимально ефективно використовувати їх. Управління знаннями (УЗ) – це не лише управління базами даних, адміністрування веб-платформ чи мереж; це, в першу чергу, управління людьми, спільнотами, які об’єднані спільною темою чи проблемою, спів творять, генерують ідеї, розробляють моделі. Цей вид управлінської діяльності включає в себе акумуляцію інтелектуального капіталу, виявлення і поширення наявної інформації та досвіду, створення передумов для поширення і передачі знань [1]. Ефективне та дієве УЗ є необхідним для збереження та підвищення результативної діяльності будь-якого закладу чи організації, а також для їх пристосування до надзвичайно динамічного оточення. Воно включає в себе: накопичення існуючих знань, створення нових знань, розповсюдження прихованих (індивідуальних) знань, підвищення ефективності здобуття та розповсюдження знань. Упровадження підходу УЗ неможливе без оновлення організаційної культури, яке, у свою чергу, передбачає прийняття оновлених

організаційних цінностей, а саме: довіри, відкритості до сприйняття нового, поваги до інших поглядів і думок, гармонії та відповідальності. І саме в цьому контексті у науковій літературі застосовують термін «спільноти практиків» - групи людей, які поділяють стурбованість, опікуються комплексом проблем стосовно певної теми, поглиблюють свої знання та досвід у професійній галузі, взаємодіють на постійній основі [9].

Експерти стверджують, що у будь-якій організації використовують лише близько 20% усіх знань. Формування спільноти практиків як інструменту УЗ дає можливість організації залучити ті 80% знань, які зазвичай залишаються невикористаними [7].

Серед яскравих прикладів УЗ у спільнотах практиків - спільнота надання публічних послуг у Великобританії (<http://www.communities.idea.gov.uk/welcome.do>), швейцарська національна мережа знань у сфері регіонального розвитку "Regiosuisse" (<http://www.regiosuisse.ch/>). Світовий досвід вже успішно адаптований і в Україні: у 2010-15 рр. створена та успішно функціонує спільнота практиків з розвитку місцевого самоврядування (<http://mx.despro.org.ua:8081/>), яка сьогодні налічує близько 2 000 активних учасників.

Отже, для забезпечення зазначених процесів з покращення організаційних здібностей на всіх рівнях завдяки оптимізації роботи з таким ресурсом як знання, необхідні відповідні інструменти, до яких можна віднести об'єднання фахівців, які займаються вирішенням певної проблеми, у спільноту практиків; інтерактивні методи із застосуванням електронного та розподіленого навчання; кращі практики – напрацьований передовий досвід.

Вже доведено, що сьогодні жоден індивід не може самостійно отримати, обробити та оцінити всю різноманітну інформацію, яка надходить у величезних обсягах із різних джерел. Тому попри збільшення кількості розрізнених навчально-методичних та технічних розробок, які можна застосовувати у педагогічній практиці при роботі з дітьми з

психофізичними порушеннями різної нозології, якісний стрибок у їх широкому застосуванні чи інтеграції у навчальні програми загальноосвітніх шкіл з інклюзивною формою навчання, не відбувається. Очевидно, що викладачі та студенти – майбутні корекційні педагоги повинні співпрацювати у процесі збору, аналізу, синтезу й поширення такої інформації упродовж всього навчального процесу. Тому пропонуємо звернути увагу на наробки, зроблені за останні роки в інших галузях, де все більш поширеними стають спільноти практиків – добровільні (здебільшого віртуальні) об'єднання професіоналів або зацікавлених осіб для вирішення практичних проблем. Фактично, це об'єднання практиків, залучених у спільну діяльність та спрямованих на пошук нових ідей.

У корекційній педагогіці вже доведено, що застосування електронного навчання (eLearning - дистанційного навчання з використанням спеціальних веб-платформ – LMS) або розподіленого навчання (distributed learning - із використанням розподілених у просторі освітніх ресурсів, наприклад, при навчанні в класі чи аудиторії, але з використанням веб-ресурсів) допомагає долати численні виклики, які стоять на шляху до розвитку життєвих компетенцій учнів з особливими потребами у навчанні (відповідальність, мотивація до навчання, грамотність, навички комунікації та роботи в команді, критична самооцінка, любов до праці тощо), оскільки йому притаманні наступні характеристики [1]:

- постійний доступ до інформаційних ресурсів та розширення навчального простору за межі класу;

- гнучкість організації роботи учнів та вчителів (в часі і просторі), індивідуальний та диференційований підхід до навчання. Електронна форма навчання дає учневі змогу працювати в оптимальному для нього темпі, що відповідає рівню підготовки, психофізичному розвитку, стилю навчання чи обставинам, а вчителю – планувати найбільш придатну траєкторію навчання для кожного учня в умовах інклюзивного класу;

– мережевість навчання, коли учень навчається у співпраці з широким колом учасників, що дозволяє створити електронну навчальну мережу (віртуальну спільноту школярів з різних шкіл та з різних міст України);

– високий рівень інтерактивності - взаємодія та зв'язок між усіма учасниками навчання засобами електронного спілкування;

– використання різноманітних видів наочності та мультимедіа-технологій;

– легкість оновлення навчальних матеріалів для педагогів;

– засвоєння учнями навичок навчання упродовж життя.

Таким чином, електронне та розподілене навчання розглядають як додаткову можливість для педагога та адміністрації навчального закладу задля досягнення амбітних цілей із вдосконалення системи освіти, забезпечення її відкритості незалежно від будь-яких обмежень (у тому числі, часових, просторових та тих, що пов'язані з психофізичними особливостями учня), її гнучкості для побудови індивідуальних навчальних траєкторій, а також для відновлення балансу між академічними знаннями учнів та їх життєвими компетенціями, становлення їх як особистостей, готових до навчання та саморозвитку упродовж життя.

Тому в ході викладання курсу «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання» для студентів 1-2-го курсів кафедри корекційної педагогіки та інклюзії, один семестр повністю присвячений формуванню віртуальної спільноти практиків – майбутніх корекційних педагогів та вивченню можливостей застосування технологій електронного та розподіленого навчання з метою підвищення ефективності роботи з дітьми з різноманітними психофізичними обмеженнями.

В ході студентської роботи над розробкою окремих навчальних блоків у мережі Інтернет, готових для застосування у практиці корекційного педагога, для переважної більшості студентів стає зрозумілим, що традиційні методи зберігання та поширення інформації та

знань стають малопродуктивними у силу величезного обсягу різноманітної, часом протилежної за змістом інформації. Присутнє розуміння того, що сучасні вміння накопичувати знання, передавати їх, адаптувати та удосконалювати можуть стати визначальним фактором успіху усієї системи інклюзивної освіти.

Результати пілотного проведення курсу виявили ряд основних проблем, серед яких:

- обмежений доступ до інформації про існуючі кращі практики застосування новітніх інформаційних технологій у корекційній педагогіці в Україні;

- у мережі Інтернет існує величезний масив корисної для корекційних педагогів інформації, але він є несистематизованим, відсутні посилання на її джерела або носії.

Незважаючи на наявність цих проблем, у цьому напрямку вже проведено значну роботу:

- створення спеціалізованої веб-платформи для розробки дистанційних (електронних) курсів;

- формування спільноти практиків – майбутніх корекційних педагогів з управління знаннями;

- розробка командами студентів 24 електронних навчальних ресурсів на веб-платформі;

- проведення інтерактивних практичних занять – індивідуальних і групових – з планування, підготовки і розробки навчальних веб-ресурсів, їх адаптації для використання при роботі з дітьми з особливими навчальними потребами.

Досвід із розробки та адаптації студентами навчальних веб-ресурсів для осіб із психофізичними порушеннями свідчить, що створена спільнота практиків майбутніх корекційних педагогів сприяє підвищенню професійних та технічних компетенцій студентів. Неабияку роль при цьому відіграє спілкування студентів з викладачами, пошук та аналіз

інформації, формування команд за спільними професійними інтересами тощо.

Підготовка навчальних веб-ресурсів базується на таких засадах:

- 1) врахування у розроблених навчальних матеріалах специфіки цільової аудиторії та їх навчальних потреб;
- 2) легке пристосування до індивідуальних потреб слухача;
- 3) можливість розробки слухачем власної навчальної траєкторії;
- 4) структуризація навчального процесу на окремі навчальні одиниці (модулі) з окресленими навчальними цілями, завданнями та очікуваними результатами, вступом, основною частиною, навчальними вправами, тестами, засобами спілкування і зворотного зв'язку;
- 5) прості для використання елементи самопідготовки та самооцінки з чіткими навігаційними інструкціями і зворотнім зв'язком;
- 6) активне спілкування і співпраця студентів, орієнтовані на вивчення досвіду, генерування ідей, здійснення практичних дій та їх оцінку;
- 7) поєднання навчального контенту та практики;
- 8) наявність переліку існуючих навчальних джерел, які висвітлюють проблему, що обговорюється, з різних позицій;
- 9) самовдосконалення у використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- 10) стимулювання мотивації слухача для досягнення навчальних цілей, виконання завдань, набуття компетенцій навчання та самовдосконалення упродовж життя.

Перспективи діяльності спільноти практиків в галузі корекційної педагогіки вбачаються у:

- залученні більшої кількості викладачів кафедри до допомоги у роботі студентів над розробкою навчальних веб-ресурсів;
- формуванні стандартів якості цих веб-ресурсів для їх можливого подальшого застосування у педагогічній практиці та реалізації моделі

забезпечення динамічності сформованих стандартів та застосування інструментів управління знаннями для постійного поліпшення стандартів;

- підготовці студентів до виконання функцій тьюторів, фасилітаторів та медіаторів при організації та проведенні електронного навчання

- упровадженні поширенні кращих практик застосування новітніх інформаційних технологій для забезпечення якості освітніх послуг;

- розширенні та підтримці дієздатності спільноти практиків майбутніх фахівців – корекційних педагогів.

Також перед початком самостійної чи командної роботи студентів над розробкою навчальних веб-ресурсів, їм рекомендується пройти дистанційний модуль «Основи електронного навчання» в ролі учасника, під час якого студенти зможуть у повній мірі набути навички використання інструментарію дистанційного навчання в якості як слухача, так і тьютора, навчатися використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення та оцінки якості навчального процесу. У програмі зазначеного модуля, який можна організувати на основі спеціалізованої веб-платформи, доречно також розглянути теми:

- рівень фахових знань і умінь корекційних педагогів щодо організації навчального процесу за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

- знання сучасних технологій навчання, опанування психолого-педагогічними особливостями електронного та розподіленого навчання;

- знайомство з інформаційно-комунікаційними технологіями, дидактичними особливостями їх застосування в електронному та розподіленому навчанні;

- робота з інструментарієм віртуального навчального середовища;

- завдання та обов'язки тьютора – фасилітатора дистанційного навчання.

Отже, дистанційний курс, з точки зору використання інформаційних програмних засобів, має бути доступним для слухача будь-де і будь-коли,

змістовна складова – адаптована до можливостей педагогічних технологій в електронному та розподіленому навчанні, мають використовуватись різні методи і засоби навчання для досягнення цілей вибраної викладачем стратегії навчання. Інформаційно-комунікаційні технології, різноманітні програмні засоби беруть на себе функції доставки і збереження інформації, а забезпечення спілкування є підґрунтям для формування віртуального навчального середовища. Але на зміст і результат навчання, в першу чергу, впливають правильний вибір відповідних психолого-педагогічних підходів побудова ефективної стратегії навчання, орієнтованої на задоволення особливих навчальних потреб слухачів, на спільну розбудову знань і набуття ними необхідних життєвих компетенцій, а також на обмін кращими практиками.

Література

1. Боткин Дж. Почему управление знаниями требует формирования сообществ? / Джим Боткин, Чак Зили // KM Review. – 2001. – Vol. 3. – Issue 6. – С. 16 – 21. – Режим доступа: <http://www.smart-edu.com/index.php/stati-upravlenie-znaniyami/pochemu-upravlenie-znaniyami-trebuets-formirovaniya-soobschestv.html>
2. Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. – Лондон. 2000
3. Койчева Т.І. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – Південноукраїнський державний педагогічний університет (м.Одеса) ім. К.Д.Ушинського, Одеса, 2004.
4. Мильнер Б. З. Управление знаниями. – М. : ИНФРА-М, 2003. – XIV, 178 с.

5. Сенге П. Пятая дисциплина: искусство и практика самообучающейся организации: пер. с англ. / Питер Сенге.– М. : Олимп-Бизнес, 2003. – 408 с.
6. Information Services. (2003). Information and Communication Technology (ICT) Training Packs. Belfast, Northern Ireland: Queen's University. Retrieved November 2, 2005. – Режим доступа: <http://www.qub.ac.uk/directorates/InformationServices/FileStore/TrainingPacks/Filetoupload,7341,en.pdf>
7. Knowledge Management. A Global Strategic Business Report / Global Industry Analysts, Inc., October 2008. – MCP-1513. – 563 с.
8. Raskind, M. H., Herman, K. L., & Torgesen, J. K. Technology for persons with learning disabilities: Report on an international symposium. Learning Disability Quarterly, 1995. – С. 175–184.
9. Wenger E. C. Communities of Practice: The Organizational Frontier / Etienne C. Wenger, William M. Snyder // Harvard Business Review. – January-February 2000. – Режим доступа: <http://hbswk.hbs.edu/archive/1317.html>
10. Ferrari A. Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching. Literature review on Innovation and Creativity in E&T in the EU Member States (ICEAC). / Ferrari Anusca, Cachia Romina and Punie Yves. – JRC Technical Notes, 2009. - 64 с.